

INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA TALABA-YOSHLARDA IJTIMOIY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISH

Navoiy davlat Universiteti

“Pedagogika” kafedrasi o’qituvchisi

Rahmonova Dilnoza O’ktamovna

“Pedagogika” yo’nalishi 1-kurs talabasi

Sa’dullayeva Gulchehra Zoxidjon Qizi

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyatning tezkor rivojlanishi va texnologik yangilanishlar, ta’lim sohasida ham katta o’zgarishlarni talab qilmoqda. Xususan, bo’lg’usi pedagoglarning kreativ kompetentligini rivojlantirish ularning kasbiy faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bu kompetensiyalar zamonaviy o’qitish metodlarini qo’llash va ta’lim sifatini oshirish imkonini beradi. Shu sababli, bo’lajak pedagoglarda raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish, ularni zamonaviy ta’lim muhitiga moslashtirish va o’quvchilarning o’rganish jarayonini yaxshilash uchun zarur shartlarni yaratish muhimdir. Zamonaviy ta’lim tizimida talabalarni kreativ va innovatsion fikrlashga o’rgatish muhim vazifa hisoblanadi.

Kirish so’zlar: Kreativ kompetentlik, Integratsiya, intekretiv, korporativ, talabalar, ijodiy qobiliyat.

Kreativ kompetentlik – bu talabalarning yangiliklarga ochiqligi, muammolarni ijodiy yondashuv bilan hal qilish qobiliyati va yangi g’oyalarni ishlab chiqish qobiliyatidir. Ushbu maqolada innovatsion yondashuv asosida talabalarda kreativ kompetentlikni rivojlantirishning uslubiy asoslari tahlil qilinadi. Qolaversa, ta’lim-tarbiya jarayonlarida milliy va zamonaviy texnologiyalarni integratsiyalash, ma’lum bo’limlarga amal qilish uchun hamda talabga mos ta’lim tizimini yangilash uchun bir necha mavzular mavjud. Integratsiya, milliy va zamonaviy texnologiyalarni yangilash, ta’limning sifatini oshirish va talabga mos o’quv chegaralarini ishlab chiqishda ko’p tajriba va faollikni ta’minlaydi.

Bu bo`yicha amalga oshirilayotgan ilovalar va texnologiyalar ko`plikda variantlarga ega bo`lib, bir necha jabhalarda amalga oshiriladi. Kompetentlik zamonaviy ta`lim tizimida talab qilinadigan asosiy ko`nikmalardan biridir. Bu, odatda, bilim, ko`nikma va munosabatlarning muayyan sohada samarali harakat qilish uchun zarur bo`lgan integratsiyasini anglatadi.

Ushbu maqolada kompetentlikni rivojlantirishning uslubiy asoslari tahlil qilinadi va bu jarayonni amalga oshirishda innovatsion yondashuvlar ko`rib chiqiladi. Jamiyatning yangilanishi ta`lim-tarbiya tizimini o`zgarishini, unga yangicha yondoshuv hamda yangicha munosabatni talab qiladi. Bo`lajak mutaxassislariga sifatli ta`lim va tarbiya berish, bilim, ko`nikmalarini har tomonlama egallashlariga, kelajakda o`z sohasining yetuk mutaxasisi bo`lishlarida hamda o`quv fanlarini o`zlashtirib borishlariga yengillik yaratish bugungi kunda dolzarblik kasb etadi. Mamlakatimizda kadrlar tayyorlash va ta`limni tashkil etishning jahon standartlariga javob beradigan samarali tizimi yaratildi va bugungi kunda ham oliy ta`limni modernizatsiyalashga davlat siyosatining ustuvor yo`nalishi sifatida e`tibor qaratilmoqda.

Xususan, O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi “Oliy ta`lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to`g`risida”gi PQ-2909-son qarori, 2017-yil 27-iyuldagi “Oliy ma`lumotli mutaxassislar tayyorlash sifatini yanada kengaytirish choratadbirlari to`g`risida”gi PQ-3151-son qarori, 2017-yil 9-avgustdagi “Oliy ta`lim tashkilotlarida pedagogika yo`nalishlarida maxsus sirtqi bo`limlarni tashkil etish to`g`risida”gi PQ-3183-son qarori, 2018-yil 5-iyundagi “Oliy ta`lim tashkilotlarida ta`lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta`minlash bo`yicha qo`shimcha chora-tadbirlar to`g`risida”gi PQ-3775-son qarori, O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son qarori O`zbekiston Respublikasi oliy ta`lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi qabul qilindi. 2017-2021-yillarga mo`ljallangan “O`zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo`yicha Harakatlar strategiyasi”, O`zbekiston Respublikasi Prezidentining “Pedagog kadrlarni tayyorlash, xalq ta`limi xodimlarini qayta tayyorlash va

ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qaroriga muvofiq, ta'lim bosqichlarining uzluksizligi va izchilligini ta'minlash, ta'limning zamonaviy metodologiyasini yaratish, o'quv-metodik majmualarning yangi avlodini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish hamda pedagog xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish taqozo etadi.

Mustaqil davlatlar hamdo'stligi (MDH) mamlakatlari olimlaridan A.Aksenova, A.V.Morozov, D.V.Chernilevskiy, N.Veraks, N.A.Alekseev, Yu.K.Kruglova, K.G. Krechetnikov kreativ yondashuv asosida ta'lim sifat va samaradorligini rivojlantirish masalalari bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borganlar. Ta'lim jarayonida ijodiy qobiliyatlarni shakllantirishning omillari M.M.Zinovkina, A.V.Morozov, D.B.Chernilevskiy, V.N.Drujinin va boshqa olimlar tomonidan o'rganilgan bo'lsa, ijod qilishning psixologiya xususiyatlariga qaratilgan konseptual nazariyalar Y.A.Ponomarev, A.N.Leontev, A.V.Morozovlar tomonidan yaratilgan. Ijod mezonlari, uning psixologik mexanizmlari, ijodiy tafakkurning rivojlanish texnikasi va boshqalarning ishlarida tadqiq etilgan D.B.Bogoyavlenskaya ishlarida ijod tahlili birliklari belgilangan. O'tkazilayotgan ilmiyuslubiy adabiyotlar tahlili natijalariga ko'ra, bugungi kunda oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olayotgan mutaxasislarni kreativ yondoshuv asosida o'z-o'zini rivojlantirish faoliyatini takomillashtirish, ularni samaradorligini pedagogik tajribaga asoslash zarurati mavjud. Materiallar va Usullar (Methods).

Ushbu maqola tadqiqotida talabalarda kreativ kompetentlikni rivojlantirishda foydalaniladigan innovatsion yondashuvlar va usullar o'rganildi. Innovatsion yondashuv asosida talabalarda kreativ kompetentlikni rivojlantirishning uslubiy asoslari – bu pedagogik jarayonlarni yangilash va zamonaviy talablarga moslashtirish orqali talabalarni ijodiy va kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishdir. Bunda quyidagi uslubiy asoslar muhim hisoblanadi:

1. Ta'lim jarayonini diversifikatsiya qilish Turli o'quv usullarini qo'llash va ularni integratsiya qilish orqali talabalarni turli vaziyatlarda kreativ fikrlashga

rag`batlantirish: - **Interaktiv darslar**: Talabalar o`rtasida muloqotni kuchaytirish, muammolarni birgalikda hal qilishga undash. - **Loyihaviy ta`lim**: Talabalarga real hayotga yaqin vazifalar berish va ularni mustaqil yoki guruhda yechish. - **Muammoli ta`lim**: Talabalarni muammolarni tahlil qilish va ularga ijodiy yechimlar topishga o`rgatish.

2. Innovatsion texnologiyalardan foydalanish Zamonaviy texnologiyalarni ta`lim jarayoniga joriy etish orqali kreativ kompetentlikni rivojlantirish: - **Multimedia va interaktiv ta`lim materiallari**: Ta`lim jarayonida video, audio va boshqa multimedia vositalaridan foydalanish. - **Onlayn ta`lim platformalari**: Talabalar uchun turli xil onlayn kurslar va platformalar orqali mustaqil o`rganish imkoniyatini yaratish. - **Simulyatsiyalar va virtual laboratoriyalar**: Talabalarni murakkab jarayonlar va amaliy ko`nikmalar bilan tanishtirish.

3. Kreativ muhit yaratish Ta`lim muassasalarida kreativ va innovatsion muhit yaratish: - **Kreativ hududlar**: Ta`lim muassasalarida ijodiy zonalar va laboratoriyalar tashkil etish. - **Motivatsiya va rag`batlantirish**: Talabalarning ijodiy tashabbuslarini rag`batlantirish va qo`llab-quvvatlash.

4. Ustoz-murabbiylik va mentorlik tizimini rivojlantirish Kreativ kompetentlikni rivojlantirish uchun tajribali ustozlar va mentorlarning o`rni - **Murabbiylik tizimi**: Tajribali mutaxassislar tomonidan talabalarga yo`l-yo`riq ko`rsatish. - **Kreativ seminarlar va master-klasslar**: Turli soha vakillari tomonidan o`tkaziladigan seminarlar va mahorat darslari.

5. Muammoga yo`naltirilgan ta`lim Muammolarni aniqlash, tahlil qilish va ularga ijodiy yechimlar topish ko`nikmalarini rivojlantirish: - **Muammo-tahlil yondashuvi**: Talabalarni muammolarni tahlil qilish va yechim topishga o`rgatish. - **Yechimlarni innovatsion baholash**: Talabalarga o`z yechimlarini baholash va takomillashtirishni o`rgatish.

6. Kooperativ va kollaborativ ta`lim Jamoaviy ish va hamkorlikda ishlash ko`nikmalarini rivojlantirish: - **Guruhiy loyihalar**: Talabalar orasida guruhiy

loyihalarni amalga oshirish. - ****Kollaborativ muammolarni hal qilish****: Birgalikda murakkab muammolarni yechish. Bu uslubiy asoslar talabalarni ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish va innovatsion yondashuvlarga moslashish ko`nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Tadqiqot natijalari ko`rsatdiki, kompetentlikni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar katta ahamiyatga ega. Interaktiv va kooperativ o`qitish usullari talabalarning faolligini oshiradi va ularning jamoaviy ishlash ko`nikmalarini rivojlantiradi. Loyihaviy va problemali ta`lim talabalarning muammolarni hal qilish qobiliyatini kuchaytiradi va ularni ijodiy fikrlashga undaydi. Simulyatsiya va ro`l o`yinlari esa talabalarning amaliy ko`nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o`ynaydi. Onlayn va multimediya vositalari esa ta`lim jarayonini diversifikatsiya qilishda samarali hisoblanadi. Kompetentlikni rivojlantirish zamonaviy ta`lim tizimining muhim qismi bo`lib, bu jarayonni samarali amalga oshirish uchun innovatsion yondashuvlar zarurdir. Interaktiv va kooperativ o`qitish, loyihaviy va problemali ta`lim, simulyatsiya va ro`l o`yinlari, onlayn va multimediya vositalaridan foydalanish talabalarning bilim va ko`nikmalarini rivojlantirishda samarali usullar hisoblanadi. Ushbu yondashuvlar talabalarning real hayotda muvaffaqiyatli bo`lishi uchun zarur bo`lgan kompetentliklarini shakllantirishda muhim rol o`ynaydi. Tadqiqot natijalari talabalarni kreativ kompetentlikni rivojlantirishda quyidagi yutuqlarni ko`rsatdi: - ****Interaktiv darslar**** talabalarni dars jarayonida aktiv ishtirok etishga undadi, bu esa ularning kreativ fikrlash qobiliyatini rivojlantirdi. - ****Loyihaviy ta`lim\*\*** talabalarni mustaqil va guruhda ishlashga, real hayotdagi muammolarni hal qilishga o`rgatdi. - ****Innovatsion texnologiyalar**** talabalarning bilim olish jarayonini diversifikatsiya qildi va ularning yangi bilimlarni o`zlashtirishiga yordam berdi. - **\*\*Kreativ muhit\*\*** talabalarni ijodiy fikrlashga rag`batlantirdi va ularda yangi g`oyalarni ishlab chiqish qobiliyatini rivojlantirdi. - **\*\*Murabbiylik va mentorlik tizimi\*\*** talabalarni motivatsiya qildi va ularning ijodiy ko`nikmalarini rivojlantirishga yordam berdi. - ****Muammoga yo`naltirilgan ta`lim**** talabalarni muammolarni tahlil qilish va ularga ijodiy yechimlar topishga o`rgatdi. - **\*\*Kooperativ va kollaborativ ta`lim**** talabalarni jamoaviy ishlashga va hamkorlikda kreativ yechimlar ishlab chiqishga undadi.

Muhokama (Discussion). Tadqiqot natijalari ko`rsatdiki, innovatsion yondashuv asosida ta`lim jarayonini diversifikatsiya qilish va kreativ muhit yaratish talabalarni kreativ kompetentlikni rivojlantirishda muhim rol o`ynaydi. Interaktiv va loyihaviy ta`lim usullari talabalarni real hayotdagi muammolarni hal qilishga o`rgatsa, innovatsion texnologiyalar esa ularga yangi bilimlarni tez va samarali o`zlashtirish imkonini beradi. Murabbiylik va mentorlik tizimi talabalarni motivatsiya qilishda va ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Muammoga yo`naltirilgan ta`lim esa talabalarni analitik fikrlash va ijodiy yondashuvlarga o`rgatadi. Kooperativ va kollaborativ ta`lim usullari esa talabalarni jamoaviy ishlash ko`nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Shu o`rinda tegishli tadqiqotlar haqida ham ma`lumot berib o`tsak.

ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 6-noyabrdagi “O`zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta`lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish choratadbirlari to`g`risida”gi PF-6108-son farmoni. Qonun hujjatlari ma`lumotlar milliy bazasi, 24.10.2020-y.
2. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining O`qituvchi va murabbiylar kuni munosabati bilan so`zlagan Murojaat nutqi.// “Xalq so`zi”gazetasi 2020-yil 1-oktabr soni.
3. G`affarov E. Innovasiya, ijtimoiy innovasiya va innovasion faoliyat: ilmiy-nazariy yondashuvlar. NamDU ilmiy axborotnomasi. 2019-yil, 10-son. 153-157-betlar.
4. Azizova G.G. Oliy ta`lim muassasalari professor- o`qituvchilarining kasbiy-pedagogik faoliyatini takomillashtirish 13.00.01 – “Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta`limotlar tarixi”. Pedagogika fanlari bo`yicha falsafa doktori (PhD) dissert. avtoreferati. Samarqand – 2019.
5. Oblinger, D., & Oblinger, J. (eds.). (2005). Educating the Net Generation. Educause.
6. Wempen, F. (2014). Digital Literacy for Dummies. John Wiley & Sons.
7. Manning, S., & Johnson, K. E. (2011). The Technology Toolbelt for Teaching. JosseyBass.